

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ**

**НАУКОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ ЗА СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЮ
МОДЕЛЛЮ**

Гадзало Я.М., Жук В.М.

Наукова доповідь

Загальні збори НААН 26.03.2015р.

Видається за рішенням вченої ради національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» протокол №4 від 11.03.2015р., ТДВ «Інститут обліку і фінансів» протокол №2 від 17.03.2015р.

Гадзало Я.М., Жук В.М.: Наукові основи розвитку аграрного підприємництва та сільських територій за селозберігаючою моделлю (наукова доповідь).- К: ННЦ ІАЕ, 2015.- 40 с.

У науковій доповіді викладені результати досліджень стану аграрного підприємництва та сільських територій України.

Доводиться невідповідність існуючої в Україні аграрної політики до постулатів сучасних економічних і соціальних теорій. Розглядається досвід розвинутих країн щодо провадження пріоритетної політики у розвитку малого і середнього підприємництва у сільських поселеннях, функціонування інституту сільського самоврядування, капіталізації ресурсів сільських територій.

Обґрунтовано загрози для села від явища агрохолдингізації України.

Запропонована селозберігаюча модель подальшого розвитку аграрного підприємництва і сільських територій України та розкрито її сутність, складові та механізми запровадження. На прикладі підприємств НААН доведено ефективність цієї моделі та обґрунтовано доцільність створення на базі Академії полігону для всеукраїнського її запровадження.

Наукова доповідь розрахована на науковців та представників державної та місцевої влади. Наукова доповідь може бути використана для прийняття політичних і управлінських рішень.

Шановні колеги!

Актуальність підготовки цієї доповіді мотивована необхідністю наукового забезпечення реалізації Програми Президента України Петра Олексійовича Порошенка «Україна 2020. Стратегія розвитку» та Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

Проведені вченими Відділення аграрної економіки і продовольства економіко-математичні розрахунки сучасного вектору розвитку сільських територій засвідчують негативну перспективу для села України (слайд 1).

Серед основних складових падіння індексу сталого сільського розвитку **особливе занепокоєння викликає різке скорочення підприємницької зайнятості в селах України**. Як видно зі (слайду 2) така тенденція характерна для країни третього світу, які погоджуються бути сучасними сировинними придатками.

Натомість розвинуті країни ведуть політику стримування падіння підприємницької зайнятості. Так, у США за період з 1990 по 2013 роки у сільській місцевості вона знизилась на 7 відсотків проти (тільки вдуматись) 81 відсотку в Аргентині та 72 відсотків в Україні. Стара Європа взагалі спромоглася навіть дещо наростити таку зайнятість, а незначне падіння, що демонструє **слайд 2**, пояснюється гіршими показниками нещодавно приєднаних до ЄС східних країн.

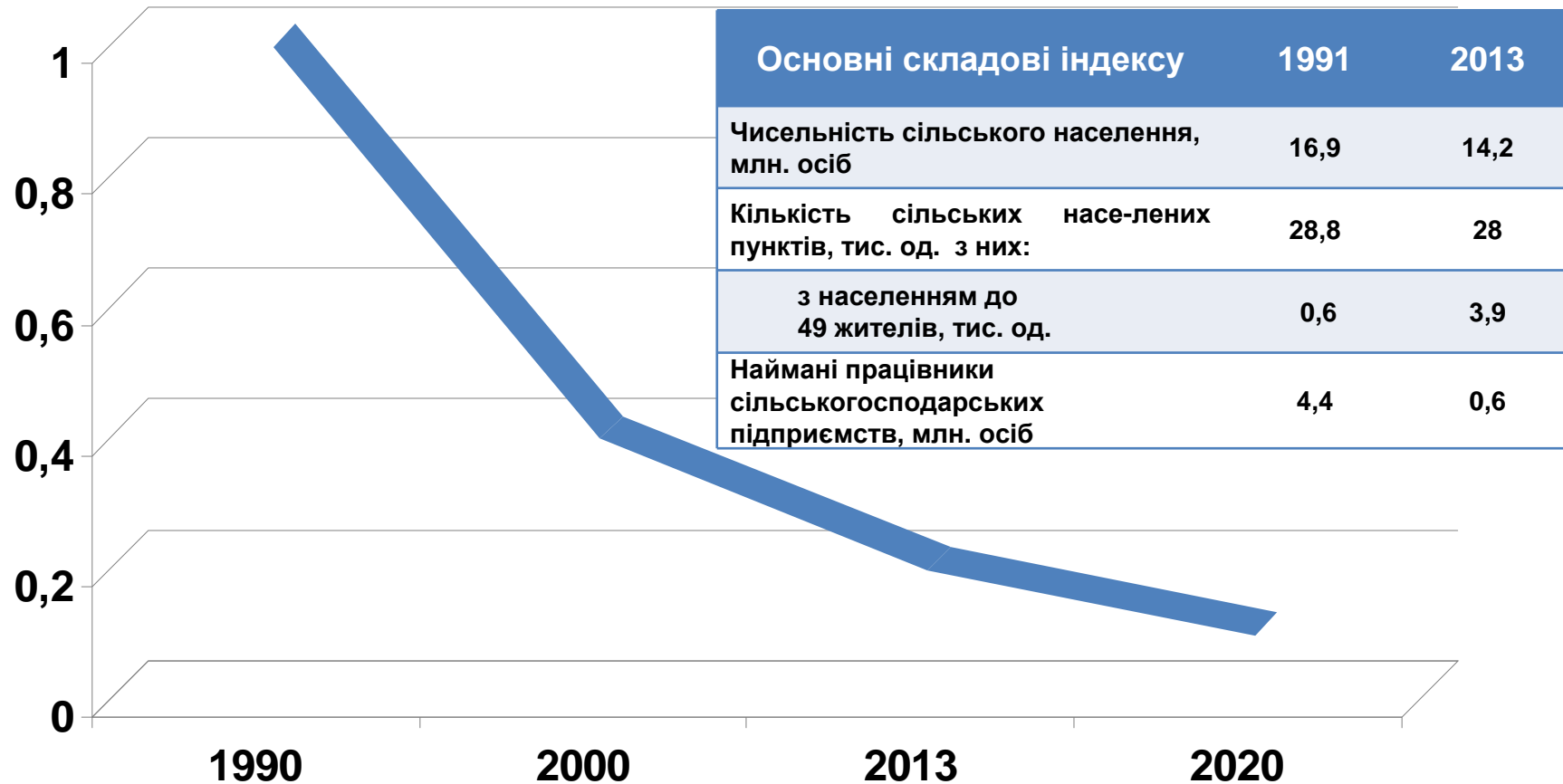
Причин стрімкого падіння національного індексу сільського розвитку звичайно багато (в тому числі і позагалузевих). Але досить суттєвою причиною занепаду села України є монополізація вітчизняної агропродовольчої галузі.

Безперечно, що проведені за каденції Президента України Л.Д. Кучми аграрні реформи запобігли краху виробництва в кінці дев'яностих та відкрили шлях не тільки до багатокладності, але й кращих мотиваційних можливостей.

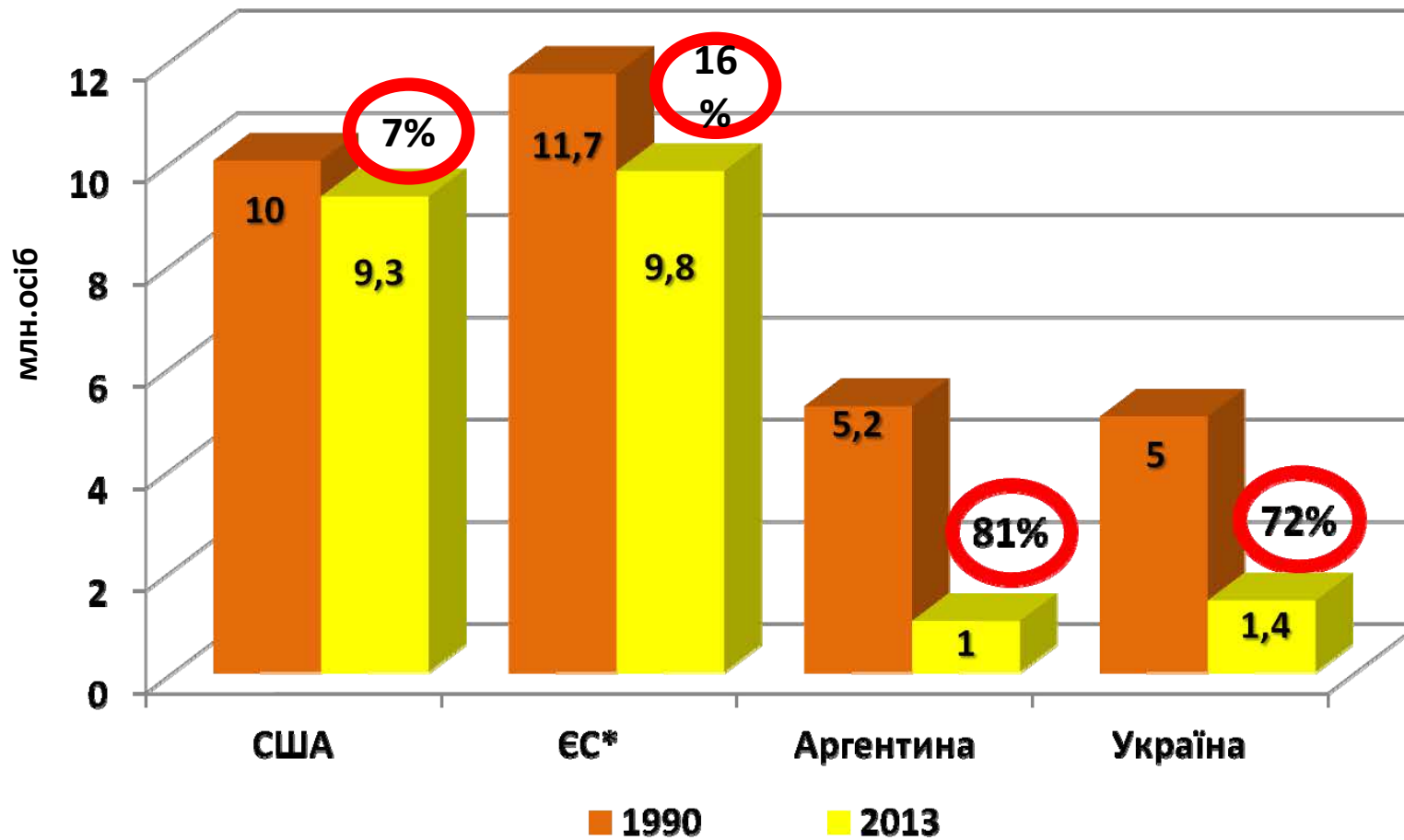
Проте, в силу різних політико-економічних причин перевагами земельних, майнових, податкових та інших реформ найефективніше скористався великий бізнес. **Відбулась асиметрія в аграрному підприємстві України (слайд 3)** та, відповідно, і у державній

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Інтегрований індекс розвитку сільських територій

СВІТОВІ ОСОБЛИВОСТІ СКОРОЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ, %

* на момент створення ЄС (1993)

АСИМЕТРІЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ (2013 р.)

	Агро холдинги	Середні підприємства	Фермерські господарства	Господарства населення
Кількість, тис. од.	156	6,8	40,7	4242
Середній розмір, га	55546,8	1065,6	109,2	1,52

аграрній політиці. Монополізація земельних, бюджетних ресурсів стала серйозною загрозою середньому та малому господарюванню – основі села, основі держави.

Досить тривалий час зростання агрохолдингізації України лобіюється її сильними сторонами. Солідна динаміка нарощування виробництва, експорту продукції, валютних надходжень, масштабне залучення інвестицій з світових фондових ринків та інше (слайд 4) вивели вітчизняну аграрну галузь на перші позиції не тільки в економіці України, але і на світовому агропродовольчому ринку. Ці успіхи були і є настільки важливими для політикуму країни, що вирішення проблем агрохолдингізації вже на протязі багатьох років відкладається.

Під явищем агрохолдингізації ми розуміємо зростання частки велико-земельних, вертикально-інтегрованих структур в аграрній економіці, їх впливу на аграрну політику та запозичення негативних методів й інструментів з їх господарювання середніми і малими підприємствами.

Відтак, **слабкі сторони агрохолдингізації ((слайд 5), корупція в бюджетній підтримці, скорочення робочих місць, зменшення поголів'я тварин, монокультурність виробництва (зернові-олійні), зниження родючості ґрунту (в т.ч. і через катастрофічне падіння внесення органічних добрив)) отримує мультиплікаційний ефект.**

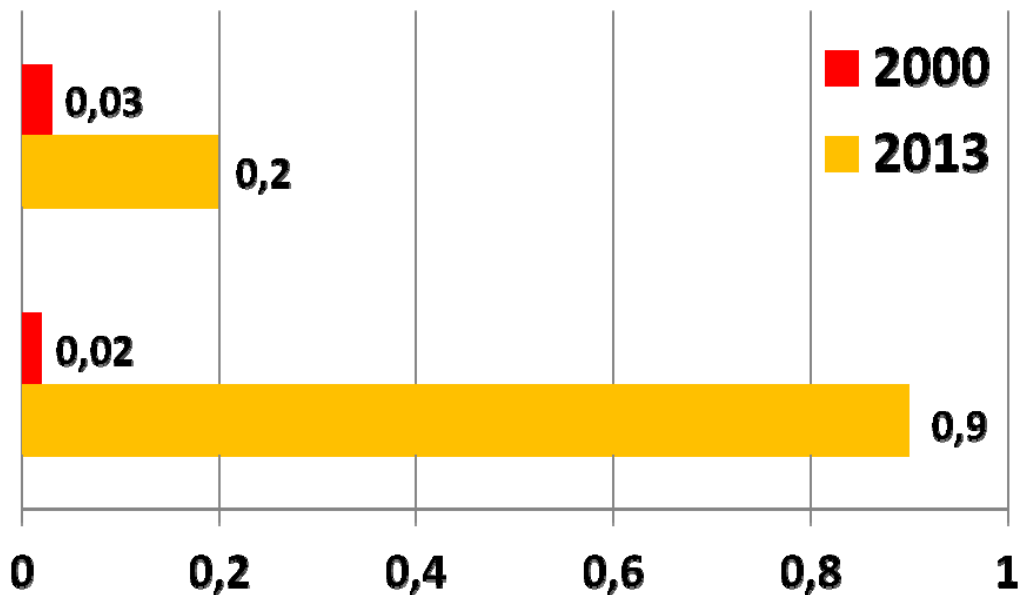
До певної міри наші підприємці мають право виправдовувати ці негативні явища, адже вони самостійно вирішують проблеми прибуткової діяльності в умовах мізерної бюджетної підтримки галузі, другорядності аграрної політики в державі. Проте, це «зачароване коло» державі необхідно розривати.

Ілюзорність переваг велико-монопольного та монокультурного аграрного бізнесу демонструє порівняння аграрного експорту України та Польщі. Остання, маючи у 3 рази меншу площу ріллі та малі ферми, експортує продукції на 27 млрд. \$, де м'ясо займає першу позицію (А Україна знищує село та землю зерно-олійним експортом і має лише 17 млрд.\$).

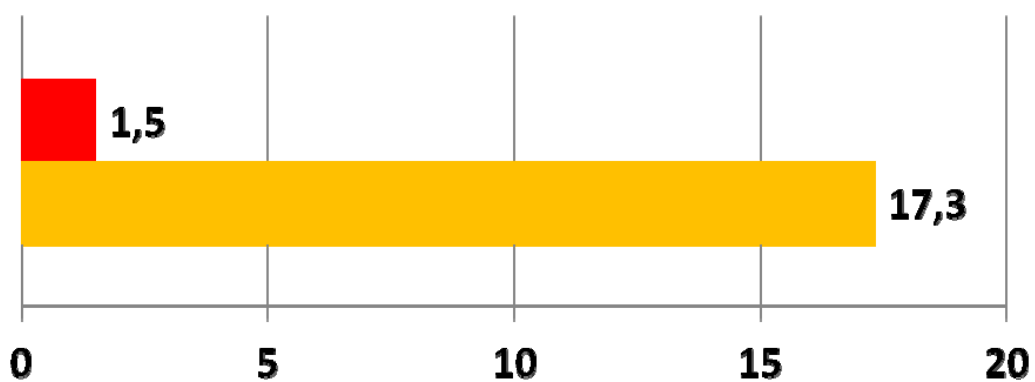
Розвинуті країни давно зрозуміли загрозу для держави агрохолдингізації та ввели її законодавче обмеження (слайд 6).

СИЛЬНІ СТОРОНИ АГРОХОЛДИНГІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

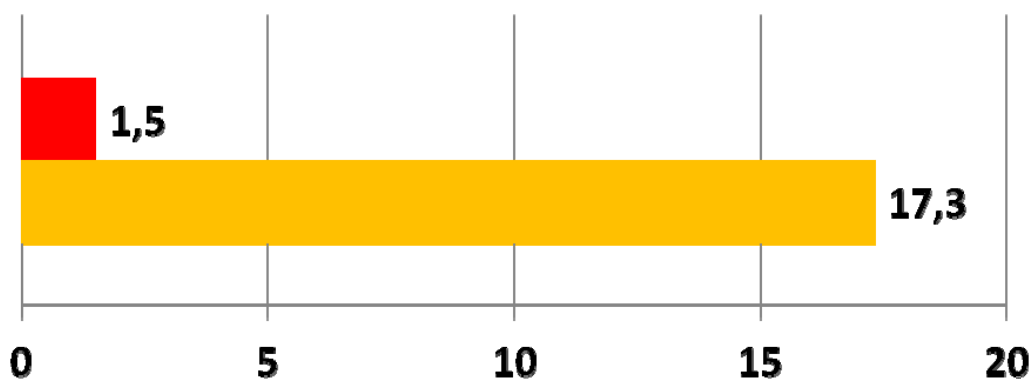
Продуктивність праці, на 1 зайнятого в сільському господарстві, млн. грн

Залучено іноземних інвестицій в сільське господарство, млрд. \$

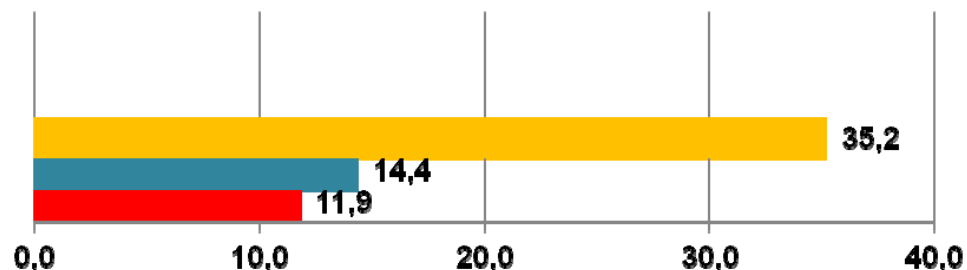
Експорт агро-промислової продукції, млрд. \$

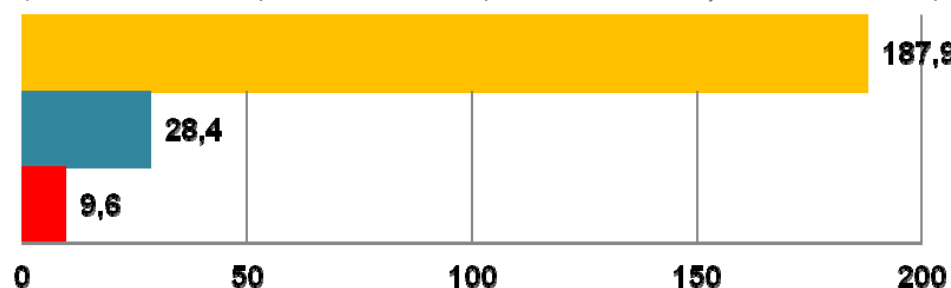
*Статистичні дані по сільському господарству України

СЛАБКІ СТОРОНИ АГРОХОЛДИНГІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

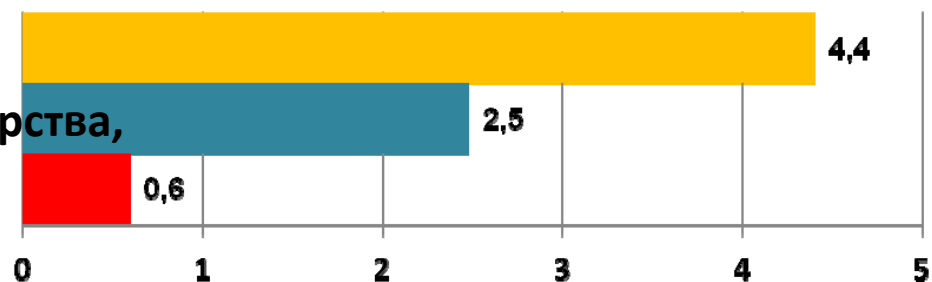
▪ Поголів'я тварин в умовних головах, млн. голів

▪ Внесення органічних добрив, млн. т

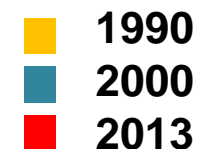
▪ Наймані працівники підприємств сільського господарства, тис. чол

▪ Загроза виробництву через проблему моноекспорту

Переважаюча частка в експорті:

- Зернові
- Соняшникова олія

*Статистичні дані по сільському господарству України

ЗАКОНОДАВЧЕ ОБМЕЖЕННЯ АГРОХОЛДИНГІВ (парадокс України)

6

США : Антитрестівський закон Шермана - 1890 р. – перший етап 1920 р. – 1960 р. – 1990-95 рр. – наступні етапи

Англія: Про монополії та обмежувальну практику - 1948 р.
Про ціни за перепродаж – 1964 р.
Про монополії та злиття – 1965 р.

ЄС : Директиви з модернізації агрохолдингів, консервацію ферм та підготовку фермерів – 1971 р.

Парадокс України :

- !** Указ Президента України «Про холдинги в Україні» - 1994 р.
(заборона холдингів в АПК)
- ?** Закон України «Про холдингові компанії в Україні» - 2006 р.
(знято заборону організації холдингів в АПК)

Парадокс України полягає в тому, що у 1994 році держава запровадила політику як і в цивілізованому світі, але в 2006 році з прийняттям Закону України «Про холдингові компанії в Україні» дала дозвіл на їх створення в АПК і фактично погодилась бути сучасною аграрною колонією.

Влада України має рахуватись з тим, що аграрна політика провідних країн світу будувалась і будується на основі відпрацьованого століттям солідного теоретичного підґрунтя з розвитку сільських територій та сільського підприємництва (слайд 7).

Теорії фізичної економії і ноосфери стверджують базовість відновлювальної економіки, багатоукладної і повноцінної сільськогосподарської діяльності для життя нації, держави, зростання джерела абсолютної доданої вартості, як бази національного доходу.

Теорії просторової економіки особливу увагу приділяють наповненню сільським підприємництвом економічного ландшафту всієї території держави.

Інституціональна теорія вимагає врахування в економічній політиці поселенських традицій, соціо-культурних психотипів селянства.

Теорія фіскального федералізму доводить необхідність залишати у розпорядженні сільської громади (сільської ради) не менше половини податків з господарюючих на її території підприємств.

Концепція «зеленої економіки» та, накінець, популярна сьогодні на Заході концепція «синьої» економіки, в основу конкурентоспроможності держави закладає капіталізацію і раціональне використання ресурсів у її кожному територіальному сегменті. Для сільського сегменту – це природні ресурси та переваги від управління ними саме об'єднаннями селян (сільським самоврядуванням).

Прикладом практичної реалізації таких теоретичних напрацювань є Спільна аграрна політика ЄС, яка поступово трансформувалася з політики підтримки сільгоспвиробництва в політику сталого розвитку сільських територій та ощадливого використання природних ресурсів, що стає пріоритетною її компонентою. У результаті запровадження принципу перехресної відповідальності (Cross compliance) пряма

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ОБМЕЖЕННЯ АГРОХОЛДИНГІЗАЦІЇ

- Теорії фізичної економії і ноосфери (Ф.Кене-В.І.Вернадський)
- Теорії просторової економіки:
 - теорія полюсів зростання і економіки домінування (Ф. Перру)
 - теорія “економічного ландшафту” (А. Леш)
 - теорія “центр – периферія” (Мюрдал, Хіршман)
 - гравітаційна модель (Рейлі, Конверс)
 - теорія опорного каркаса території (Н.Н. Баранський, Г.М. Лаппо)
- Інституціональна теорія (Дуглас Норт)
- Теорія фіскального федералізму
- Концепція «синьої» економіки (Гюнтер Паулі)
(людино-центрична модель розвитку, децентралізація)

фінансова допомога сільгоспвиробникам надається в разі суворого дотримання ними вимог до практики господарювання й охорони довкілля. Регламент № 1307/2013 від 17 грудня 2013 р., в основу якого покладено стратегію “Європа 2020”.

Отже, економічна наука і досвід розвинутих країн світу визначили пріоритетом в політиці держави: 1) сільський розвиток (через підтримку аграрного підприємництва); 2) розвиток сільських територій (через інвестиції в їх соціально-економічну інфраструктуру). Важливим принципом при цьому є першочергова підтримка забезпечення відповідних соціально-економічних умов життєдіяльності на депресивних територіях.

Виходячи з національних поселенських традицій (наявності саме сіл), особливостей інститутів нашого селянства, можливостей держави, запровадження вищезазначеного підходу в Україні ми назвали **селозберігаючою моделлю розвитку аграрного підприємництва і сільських територій.**

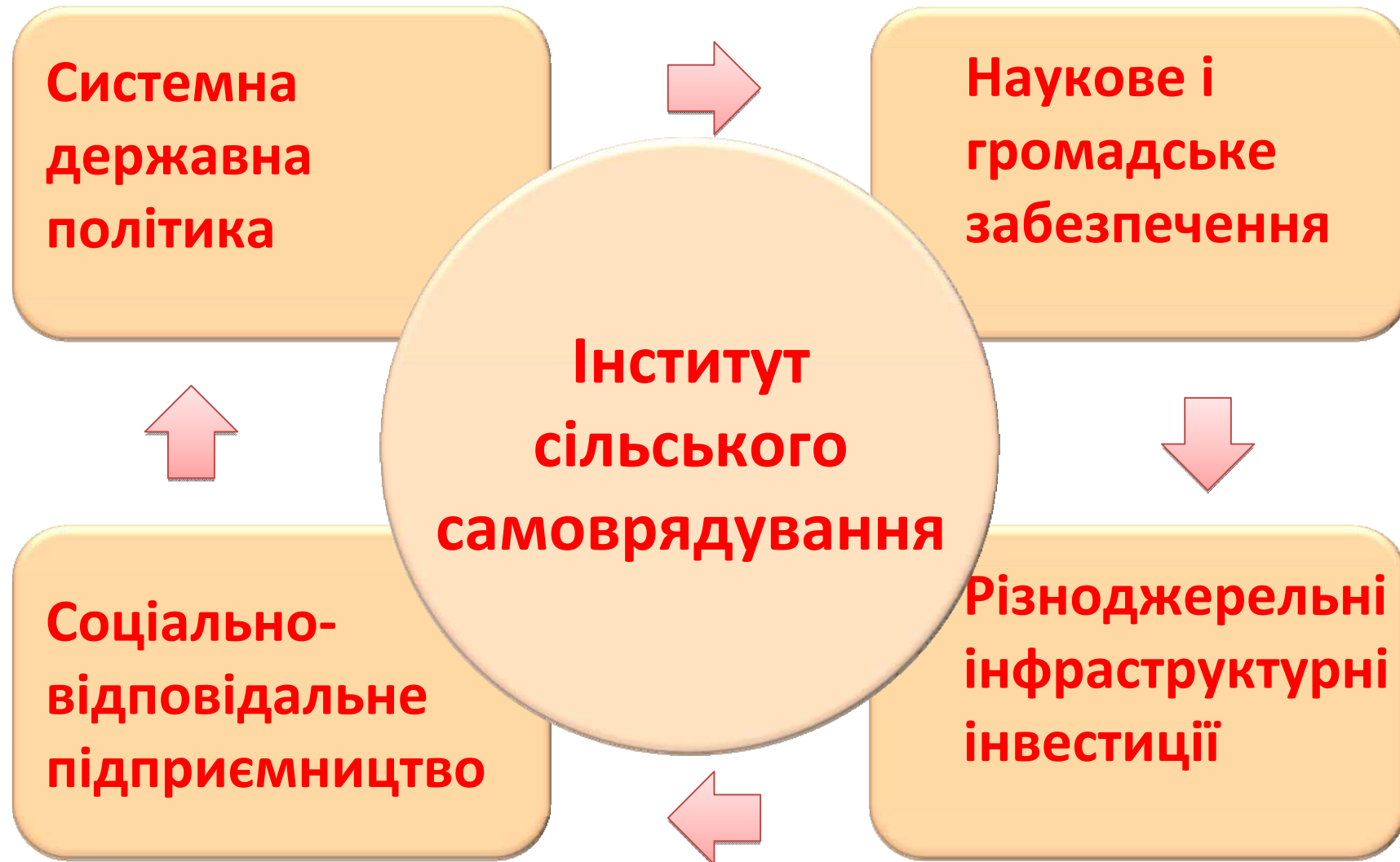
Складовими цієї Моделі (слайд 8) є відповідна державна політика, наукове і громадське забезпечення, інфраструктурні інвестиції, соціально-відповідальне підприємництво і, звичайно, формування й функціонування інституту сільського самоврядування.

Соціально-економічна сутність селозберігаючого розвитку вітчизняного аграрного підприємництва і сільських територій (слайд 9) включає відповідний адміністративно-територіальний устрій, державну аграрну, податкову, соціальну, інвестиційну та іншу політику, масове розгортання наукового та громадського дорадництва, що забезпечує збереження села, функціонування там відповідального підприємництва та гідних умов проживання і розвитку людини.

Визначальною складовою такої Моделі є Інститут сільського самоврядування, що на базі спільно-корпоративної власності селян, організовує ефективне розпорядження місцевими ресурсами та контроль за дотриманням підприємствами і домогосподарствами критеріїв сталого розвитку.

Процес запровадження Інституту сільського самоврядування

СКЛАДОВІ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Сутність (зовнішні складові):

адміністративно-територіальний устрій, державна політика (аграрна, податкова та ін.), спрямування пріоритетів наукових досліджень, громадської діяльності, стимулювання інфраструктурних інвестицій - забезпечує збереження села, розвиток там соціально-відповідального підприємництва та гідних умов проживання і розвитку людини.

Сутність (внутрішні складові):

збереження села, формування там гідних умов проживання і розвитку людей, розвиток навколишніх сільських територій забезпечується функціонуванням інституту сільського самоврядування, який організовує ефективне розпорядження місцевими ресурсами (через спільно корпоративну власність селян) та організовує контроль за дотриманням підприємствами і домогосподарствами критеріїв сталого розвитку.

означає не декларативну передачу владних повноважень і функцій органам місцевого самоврядування, а, насамперед, надання в розпорядження громади наявних природних, матеріальних і фінансових ресурсів, які в сукупності повинні утворити матеріально-фінансову основу розвитку сільських територій.

Проведення аграрної політики на цих базових теоретичних засадах і цінностях має сакральне значення для України. Адже її сільське населення та сільські поселення є життєстверджуючим витокom нації, її землеробською (продовольчою і біоенергетичною) планетарною місією.

Невідкладність запровадження селозберігаючої моделі в Україні стає особливо актуальною у зв'язку із прийняттям Верховною Радою України Закону «Про добровільні об'єднання територіальних громад» (слайд 10). Вченими Академії спрогнозований результат його реалізації у 20 річній перспективі на прикладі Хмельницької області. Так от, за умови продовження сьогodнішньої антиселянської політики, в цій області зникне більше третини сільських поселень. Наприклад, у моєму рідному Старосинявському районі при об'єднанні 16 сільських рад в одну-дві територіальні громади, за 20 років вимре 19 поселень із 39. А в п'ятдесятирічній перспективі в районі залишиться 3-5 сіл.

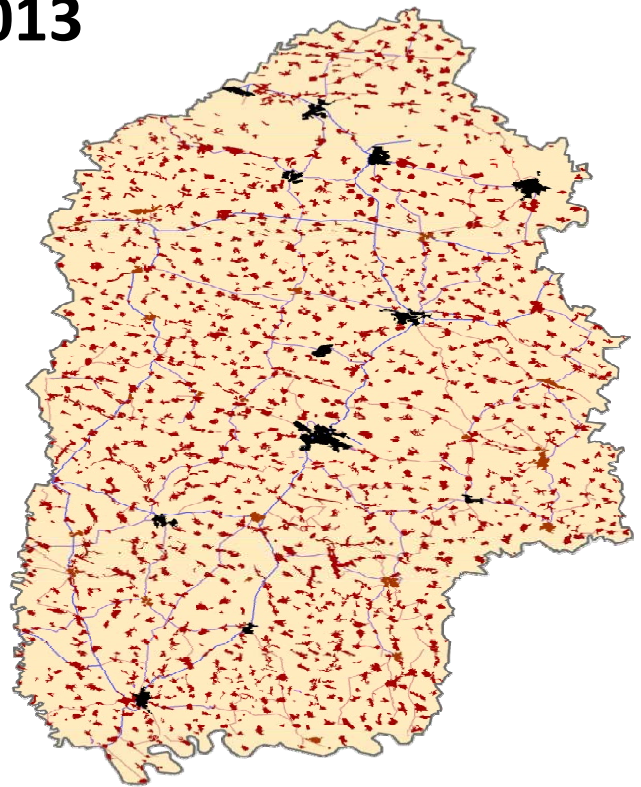
Україна проходила подібну «реформу» в шістдесятих роках минулого століття, коли при укрупненні колгоспів і радгоспів зникли тисячі так званих бригадних сіл.

Знелюднення територій протирічить не тільки теоріям просторової, інституціональної економіки, але і досвіду господарювання розвинутих країн (слайд 11). Територія, де немає людей, послаблює національну безпеку. Наслідки цього будуть для України проблемнішими, чим нинішній «русский мир».

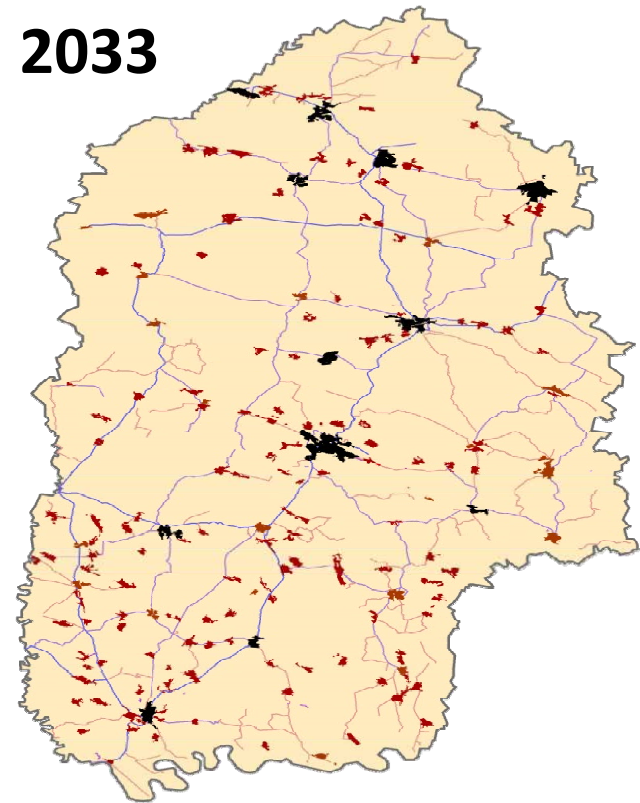
Франція десятиліттями зберігає 36 тисяч сільських поселень з окремим самоврядуванням. Ці їх «комуни» розпоряджаються місцевим багатством, податками. У нас же, за проектами адміністративно-територіальної реформи, 10200 сільських рад планують об'єднати у 1200-1500 територіальних громад. При цьому, Старости, які будуть у селах представляти цю територіальну громаду, не матимуть жодного

НЕВІДКЛАДНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЇ МОДЕЛІ (Економіко-математична тенденція зникнення сіл на прикладі Хмельницької області)

2013

2033

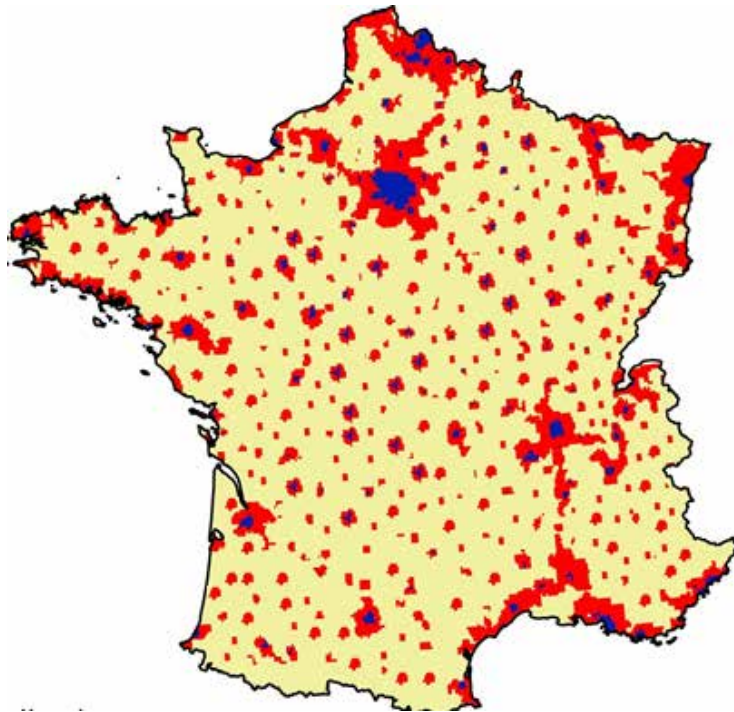

17

Загроза національній безпеці через ігнорування теорій просторової економіки, інституціональної та інших теорій у Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (опубліковано 04.03.2015р)

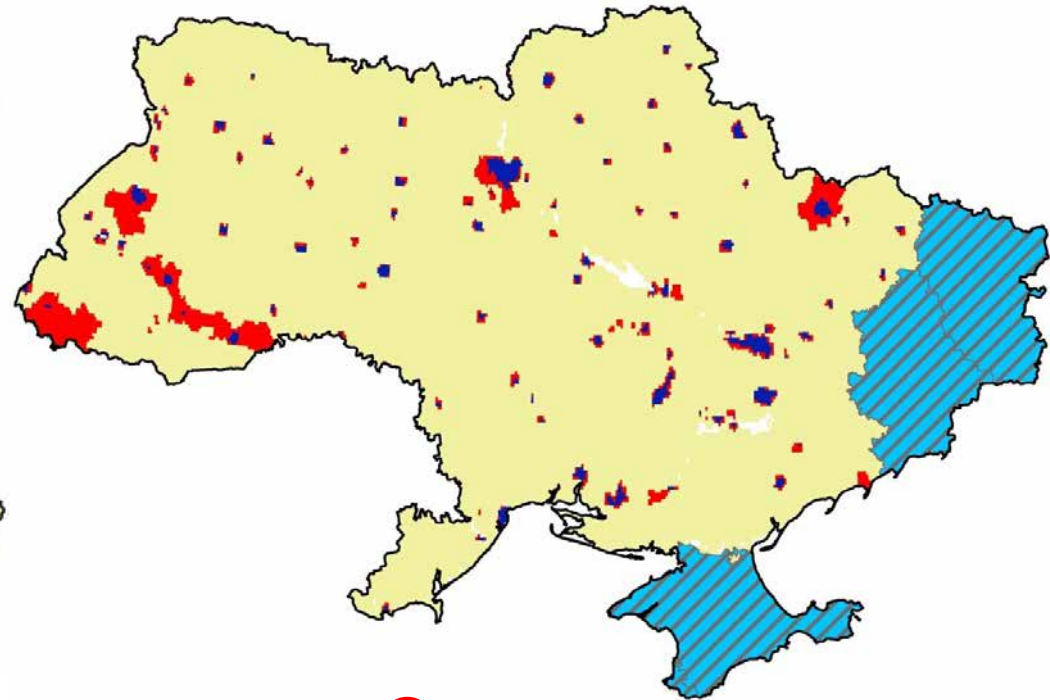
**ПОТРЕБА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНІВ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
ІНШИХ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ
(приклад ФРАНЦІЇ і парадокс УКРАЇНИ)**

11

! ФРАНЦІЯ :

**36 тисяч сільських поселень
(з окремими самоврядуванням)
є стабільною десятеліттями**

? УКРАЇНА:

**Проект адміністративно-
територіальної реформи: ризики
укрупнення 10,2 тис. сільських рад до
1,2 тис. територіальних громад**

впливу на використання ресурсів сільських територій і на частину напрацьованих там податків.

Вкотре наступаємо на одні й ті ж «граблі». Сто років назад не почули Столипіна, 50 років назад знищили бригадні села. Зараз замість апробації ідеї знову йдемо на масовий експеримент.

Вимирання сіл несе ще одну не менш згубну загрозу національній безпеці - це падіння капіталізації ресурсів сільських територій.

На слайді 12 Ви бачите економіко-математичну тенденцію знецінення земель сільськогосподарського призначення в умовах знелюднення територій.

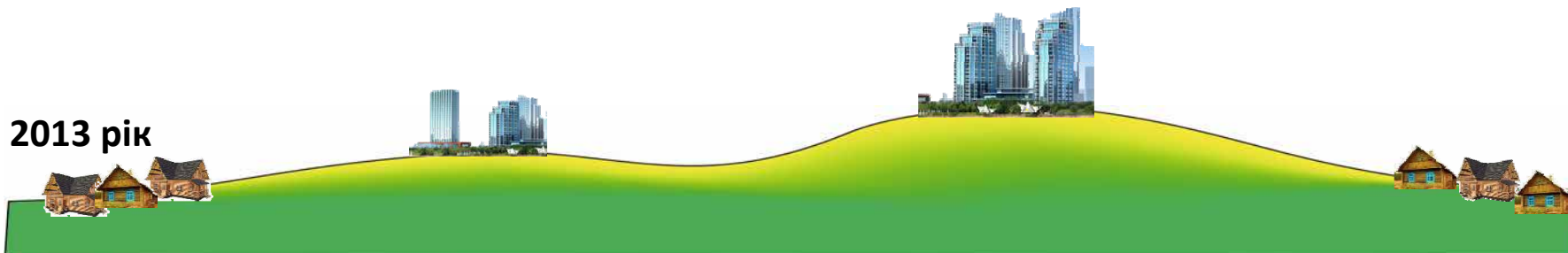
Теорії просторової економіки доводять, що «міський полюс зростання», або «полюс домінуючого бізнесу» через економіко-гравітаційну силу «витягують» капітал з територій без людей, без сіл. **Величезні масиви землі де немає людей, поселенської інфраструктури за теоріями капіталу знецінюються.** Посилюється хижацьке, безконтрольне виснаження природних ресурсів.

Хіба не бачимо ми цього в сучасній Україні? Ціна тіньової скупки землі, чи навіть прав її оренди, в разі відрізняється, скажімо вгустозаселеній Київській області від тієї ж Хмельницької. Виснаження землі не знаходить належного людського опору, в т.ч. із-за їх неорганізованості.

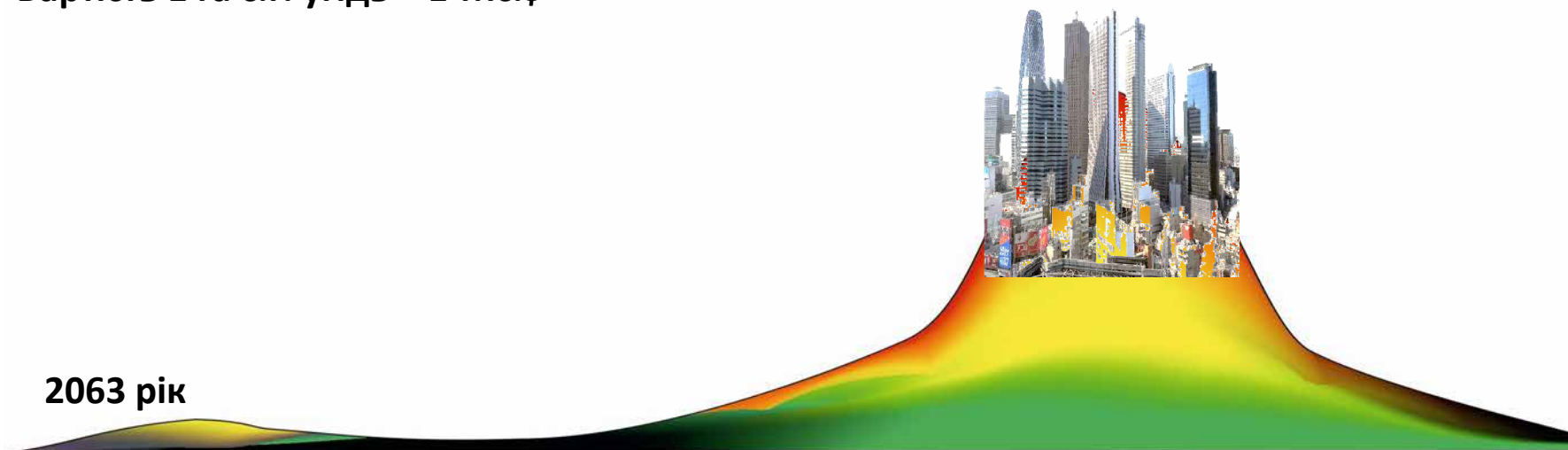
На слайді 13 ми показали прогностичні наслідки ігнорування селозберігаючої політики для земельного багатства українців. Заборону купівлі-продажу землі представники агрохолдингізації сьогодні обходять різними напівзаконними шляхами. Один з них: обмін сотки землі під забудову, наприклад десь під лісом у пісках на Чернігівщині на пай 2-5 га чорнозему на Хмельниччині. При цьому така операція міни оформляється нотаріально, сплачуються податки. (Все законно ?!) **На часі формуються цілісні масиви, які після зняття мораторію на купівлю-продаж землі можуть бути запропоновані іноземним транс-національним агропродовольчим корпораціям.**

Кожний з нас, хто хоч раз мав відверту розмову з власниками великого аграрного бізнесу знає, що останні не планують довго господарювати, а тим більше, жити на скупленій землі. Вигідний

НАСЛІДКИ ЗНЕЛЮДНЕННЯ СЕЛА ДЛЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ (Економіко-математичні тенденції знецінення с.-г. земель України)

Вартість 1 га с.г. угідь – 1 тис.\$

Вартість 1 га с.г. угідь – 0,2 тис.\$

**Ігнорування просторових та інших економічних теорій –
загроза національній безпеці !**

ПРОГНОСТИЧНІ НАСЛІДКИ ІГНОРУВАННЯ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЗЕМЕЛЬНОГО БАГАТСТВА УКРАЇНЦІВ

13

21

Наслідки ігнорування наукових доводів – колонізація України

перспективний продаж землі є не менш важливим для бізнесмена, чим поточний прибуток від його господарської діяльності.

Небезпечні перспективи «земельної» колонізації України уже зазначають зарубіжні економісти. Академік НАН України Геєць В.М. повідав про дослідження Домініка Мене. На 8-му Європейсько-Українському форумі у лютому 2015 року цей французький вчений констатував, що внаслідок знелюднення та знецінення природних ресурсів сільських територій **(слайд 14) Україна може незворотно втратити історичне коріння.** Українці до жовтневого перевороту 1917 року були власниками ресурсів агропродовольчого комплексу, і з повагою допускали іноземних інвесторів до розвитку промисловості.

За тенденції зняття мораторію на купівлю-продаж землі, продовження антиселянської політики, за оцінками цього французького економіста уже у 2017 році агропродовольчий комплекс України почне переходити у власність до іноземних транс-продовольчих корпорацій.

Цього не повинно бути **(слайд 15)**. Держава (а ми як наука є її представниками), Сільські громади, Аграрний бізнес мають взяти на себе **відповідальність** і невідкладно реалізувати селозберігаючу політику розвитку аграрного підприємництва і сільських територій України.

Щодо держави. На багатогранності і визначальності саме державної відповідальності за сільський розвиток Академія наголошувала неодноразово при підготовці Державних цільових програм та Стратегії розвитку українського села (останні: Програма до 2015 року була прийнята Законом України; Стратегія до 2020 року – Постановою КМУ). І зараз вчені НААН намагаються з фундаментальних позицій (про частину з яких була мова вище) працювати з експертними робочими групами ЄС і Мінагрополітики щодо розробки Стратегії для сільського господарства та розвитку сільських територій України на 2015-2020 рр. Зрозуміло, що такі Стратегії, Програми мають бути у розрізі областей, районів. Дієва державна вертикаль була, є і буде визначальним фактором ефективності будь-якої політики

У цій доповіді хотілось би більше акцентувати увагу **на відповідальності аграрного підприємництва.**

НЕБЕЗПЕЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ХОДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ
(наслідок знелюднення і знецінення ресурсів сільських територій)

(*Констатація тенденцій французьким вченим Домініком Мене
 8-й Європейсько-український форум, лютий 2015 р.)

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ЗА СЕЛОЗБЕРІГАЮЧИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

15

Перш за все, фундаментальною, стержневою вимогою до нього має бути проживання на території господарювання власників, чи, хоча б, найманих керівників підприємств. На базовість цього критерію для ефективного соціально-економічного розвитку наголошує вершина сучасної економічної думки – інституціональна теорія (слайд 16). У 2013 році нами проведено відповідне дослідження і з'ясовано, що ніхто з власників (керівників) агрохолдингів не проживає в сільській місцевості. Серед власників середніх агропідприємств України таких лише – 30-50%, навіть серед фермерів - їх від 70 до 95%.

Натомість практика розвинутих країн ставить таку вимогу до агробізнесу. Наприклад, у Франції можна будь-якому іноземцю придбати до 150 га сільгосподарські землі, але серед вимог до них є і французька аграрна освіта, і інші сервітути і, головне, вимога проживати на території господарювання. Тому, купівля-продаж у Франції землі рідкісне й дуже відповідальне явище.

Інституціональна теорія доводить, що тільки за умов проживання, соціокультурний психотип власника, його бізнесовий інтерес буде гармоніювати з потребами і інтересами сільського населення та розвитку територій.

Серед інших головних критеріїв віднесення підприємств до селозберігаючого типу (слайд 17):

- необхідність реєстрації їх юридичного статусу у сільській раді, де здійснюється господарювання;
- розвиток тваринництва на залученій площі сільгоспугідь;
- організація внутрішньогосподарської кооперації з особистими селянськими господарствами.

Принциповим підходом до наукового підбору таких критеріїв є спрощення процедури їх адміністрування.

При цьому економічна наука НААН не переглядає політики багатокладності у галузі. Ті ж агрохолдинги можуть виконати ці вимоги, відповідно, зареєструвавши дочірні підприємства з місцевим керівництвом, та організувати кооперацію з селянськими подвір'ями з виробництва тваринницької продукції

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ СТЕРЖЕНЬ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Доцільність проживання на території господарювання

Дана вимога є стержневою у законодавстві розвинених країн світу, зокрема у Франції

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ВІДНЕСЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДО СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОГО ТИПУ 17

4. Організовує
Внутрішньогоспо-
дарську кооперацію з
ОСГ

Критерії:

1. Реєструється на
території
сільської ради

3. Розвиває
тваринництво (на
залучену землю)

2. Керівники
(власники)
проживають в селі

Політика багатокладності селозберігаючого підприємництва:

Підрозділи агрохолдингів	Середні сільськогосподарські підприємства	Фермерські господарства	Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи	Переробні підприємства
--------------------------	---	-------------------------	---	------------------------

Політика підтримки: податкові пільги, бюджетна підтримка та ін.

Набувати чи не набувати статус селозберігаючого підприємництва – право будь-якої форми господарювання. Проте, з політичної та соціально-економічної позиції важливо, щоб тільки для селозберігаючого типу підприємств зберігалась державна податкова, бюджетна та інша підтримка!

Ми усвідомлюємо, що у найближчій перспективі розвиток тваринництва є найбільш проблемним критерієм для підприємств. З іншого боку, Україна уже протягом 20 років безуспішно намагається кооперувати особисті селянські господарства, в т.ч. і для реалізації їх тваринницької продукції на організованому ринку.

На слайді 18 запропоновано механізм організації аграрними підприємствами внутрішньогосподарської (сільської) кооперації з особистими селянськими господарствами. **Досвід такої кооперації був досить успішним у радянський період, що важливо з точки зору інституціональної теорії (її фактору «економічної пам'яті»).** І сьогодні, підприємства, за бажанням, зможуть зорганізувати таку кооперацію з ОСГ, взявши на себе забезпечення (молодняком тварин, кормами, ветеринарними доглядом тощо), заготівлю і збут. Такий механізм спрощує виконання проблемних зараз критеріїв віднесення підприємств до селозберігаючого типу.

Звертаємо увагу, що ефективність запропонованого механізму підприємства можуть посилити, об'єднавшись у кооперацію вищого (юридичного) рівня (слайд 18).

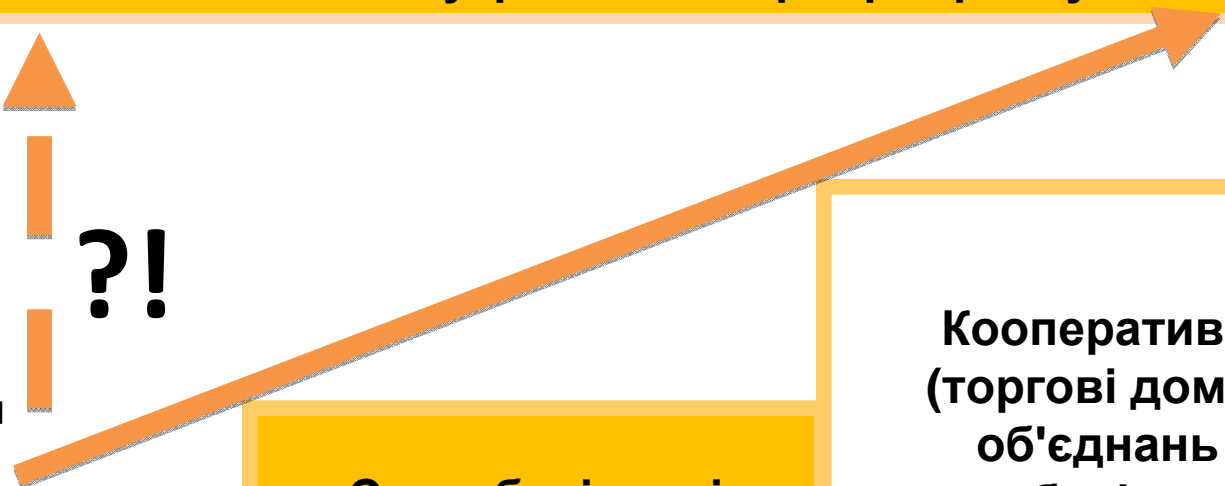
Прообраз такого механізму вже існує в обслуговуючому кооперативі «Козацький зерновий союз», що належить підприємствам членам Аграрного Союзу України. Потенційно є проект відповідної кооперації і для дослідних господарствах НААН.

Успішність розвитку агропідприємств і сільських територій України залежить і від стану третьої важливої складової - Інституту сільського самоврядування. Саме він має взяти на себе відповідальність за забезпечення на своїй території сталого розвитку, консолідувати власників земельних та інших природних ресурсів. Сформував такий Інститут – негайне завдання держави, місцевих громад і соціально-відповідального бізнесу.

ВАРІАНТ ВИКОНАННЯ КРИТЕРІЇВ (ПО ТВАРИННИЦТВУ І КООПЕРАЦІЇ) ПІДПРИЄМСТВАМИ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОГО ТИПУ (пререхідний період)

За умови забезпечення Державою надлишкової ємності
зовнішнього та внутрішнього агропродринку !

- Кооперація за підтримки західних проектів
- Посередники

ОСГ (особисті селянські господарства)
«Подушка» продбезпеки кризових періодів України

Селозберігаючі підприємства, що організують внутрішньосільську кооперацію ОСГ (у т.ч. збут молока, м'яса)

Кооперативи (торгові дома) об'єднань селозберігаючих підприємств (наприклад: при НААН, Аграрному Союзі України, Асоціації фермерів)

Невідкладність цієї роботи демонструє **слайд 19**. Некерована парцелізація передачі землі в оренду є величезною загрозою успішності вітчизняного агробізнесу. Назріло прийняття нормативно-правових актів, що консолідували б місцеві природні ресурси (в першу чергу землю) в об'єднання співвласників. Останнє створить основу розбудови нової якості Інституту сільських громад, котрий рівноправно працюватиме з іншими складовими селозберігаючої моделі – державою, агропідприємництвом, зарубіжними проектами - інвесторами інфраструктурних змін, тощо.

Звичайно в короткій науковій доповіді немає можливості розкрити багатоаспектність цієї проблеми.

Важливим для її сприйняття, на наш погляд, буде **демонстрація прикладів селозберігаючого господарювання** частиною поважних людей, наших колег що є, Слава Богу, з нами на цьому зібранні.

На слайді 20 та 21 Ви бачите як правильно за теоретичними і Божими законами господарюють Анатолій Степанович Даниленко, Олександр Григорович Коросташов, Іван Миколайович Кудлай, Віра Опанасівна Найдьонова та інші.

Що тут коментувати? Цифри про все говорять. Але за цими цифрами потрібно сказати про чудове село Карапиші, яким живе Даниленко Анатолій Степанович. Де є реальна повага до ветеранів, турбота за молодь, найсучасніший спорткомплекс, школа, стипендії студентам, фірмова торгівля власно-переробленою м'ясо-молочною продукцією за доступними для селян цінами.

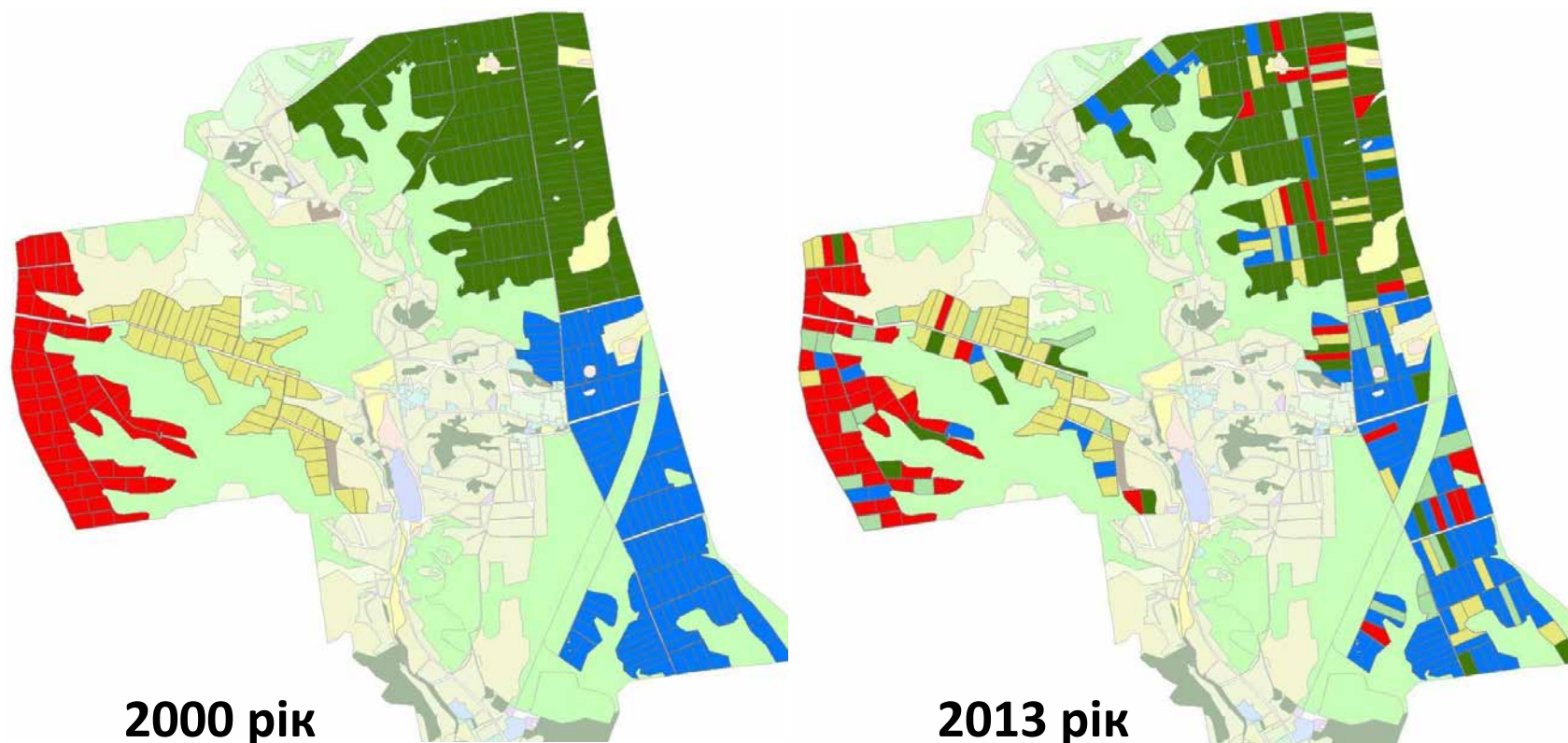
Мають усі знати, що Олександр Григорович Коросташов побудував у своїх селах 80 будинків, 305 квартир. У нього з 278 працюючих 99 віком до 35 років.

А нашу Віру Опанасівну все її село з Любов'ю називає «Мамкою» (з великої букви).

Всього зараз не розкажеш. Потрібно буде це зробити окремо.

Сьогодні, давайте просто поаплодуємо цим людям, поклонимось і будемо їх шанувати! Вони наш Авангард, а ми, вся **Академія**, маємо всі підстави заявити владі, що **можемо і маємо бути полігоном для**

**НЕОБХІДНІСТЬ КОНСОЛІДАЦІЇ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОЮ ГРОМАДОЮ
(тенденція парцелізації земельних паїв
на прикладі Великобузької сільської ради)**

**Відповідальність сільських громад за ефективне використання
ресурсів сільських територій**

**ПРИКЛАД СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ ПОВАЖНИХ
ЧЛЕНІВ НААН (А.С.ДАНИЛЕНКА, О.Г.КОРОСТАШОВА, І.М.КУДЛЯЯ)
(показники на 100 га ріллі у 2014 році)**

Назва ДПДГ	Сіл на території господарювання	Працює (чол.)	Сплачено податків і зборів (тис. грн)		Поголів'я тварин, ум. голів	Внесено органічних добрив (тонн)
			всього	в т.ч. місцеві		
СТОВ «Агросвіт»	2	9,7	126,4	39,9	72,1	1734,2
Виробничий кооператив «Батьківщина»	5	7,2	98,0	33,6	50,4	657,1
ВАТ «Терезине»	1	2,6	150,3	49,3	113,3	2374,0
В середньому агрохолдинги*	38	0,1	10,7	4,6	0,8	0,0

* Експертна оцінка

**ПРИКЛАД СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ
ПОВАЖНИХ КЕРІВНИКІВ ДПДГ НААН УКРАЇНИ
(показники на 100 га ріллі у 2014 році)**

Назва ДПДГ НААН	Сіл на території господарювання	Працює (чол.)	Сплачено податків і зборів (тис. грн)		Поголів'я тварин, ум. гол.	Внесено органічних добрив (тонн)
			всього	в т.ч. місцеві		
Асканійське	2	4,1	97,3	20,7	22,7	201,2
Кутузівка	12	3,9	77,9	20,3	36,9	160,0
Олександрійське	2	8,0	141,4	32,9	57,0	692,0
Пасічна	3	9,0	173,0	37,0	75,0	526,0
В середньому агрохолдинги*	38	0,1	10,7	4,6	0,8	0,0

* Експертна оцінка

апробації селозберігаючої моделі розвитку в Україні. На слайді 22 Ви бачите, що у НААН є для цього весь необхідний базис.

Ми напрацювали (слайд 23) і механізми посилення змістовності і широкого запровадження селозберігаючої Моделі по Україні.

У найближчий час Академія має реформувати свою експериментальну базу. Якщо зараз у нас лише 47 із 141 підприємств відповідають селозберігаючим критеріям, то через 10 років усі підприємства мають бути такими, як і у людей, яким ми сьогодні аплодували. Але уже зараз Академія має бути готова до **впровадження науково-селозберігаючих напрацювань.** Співпрацювати у цьому питанні з Асоціацією фермерів України, або, як це зображено на **слайді 23** з Аграрним Союзом України.

Оптимізму у цьому нам надають попередні наукові дослідження селозберігаючої моделі розвитку (слайд 24). Наші колеги з Інституту аграрної економіки та члени Академії Володимир Васильович Юрчишин, Павло Іванович Гайдуцький, Михайло Артемович Хвесик, Борис Йосипович Пасхавер, Василь Гаврилович Андрійчук, Ігор Васильович Прокопа, Микола Григорович Лобас, Орест Іванович Фурдичко та багато інших поважних науковців напрацювали і подали десятки відповідних доповідних Уряду, Верховній Раді України, Президенту України. Ці ідеї закладені ними у проектах Законів України. (Наприклад: «Про ринок земель», про місцеву реєстрацію агропідприємств (очолював роботу вчених Григорій Миколайович Калетнік), про подолання корупції у земельних відносинах, що підготовлений нашими колегами на чолі з Леонідом Яковичем Новаковським).

Всіх розробок неможливо перерахувати.

Важливо, що є база для подальшого наукового забезпечення (слайд 25).

Ми домовились з академіком НАН України Валерієм Михайловичем Геєцем, лідерами професійних виробничих об'єднань - Новіковим Геннадієм Володимировичем, Томичем Іваном Федоровичем про негайне підписання відповідного Меморандуму і спільної підготовки нової хвилі доповідних, законопроектів, постанов Уряду.

Ми відкриті до співпраці, ми знаємо що робити, ми просимо Уряд підтримати нашу ініціативу

НААН: ПОЛІГОН З АПРОБАЦІЇ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Реалізація: Постанова Верховної Ради України від 11.02.2015 р. № 182-VIII

Наукова база

50 наукових установ, в яких працюють 4,4 тис. науковців, з них 336 доктори та 1627 кандидатів наук.

Селозберігаюча націленість ПНД на 2016-2020 рр.

Експериментальна база

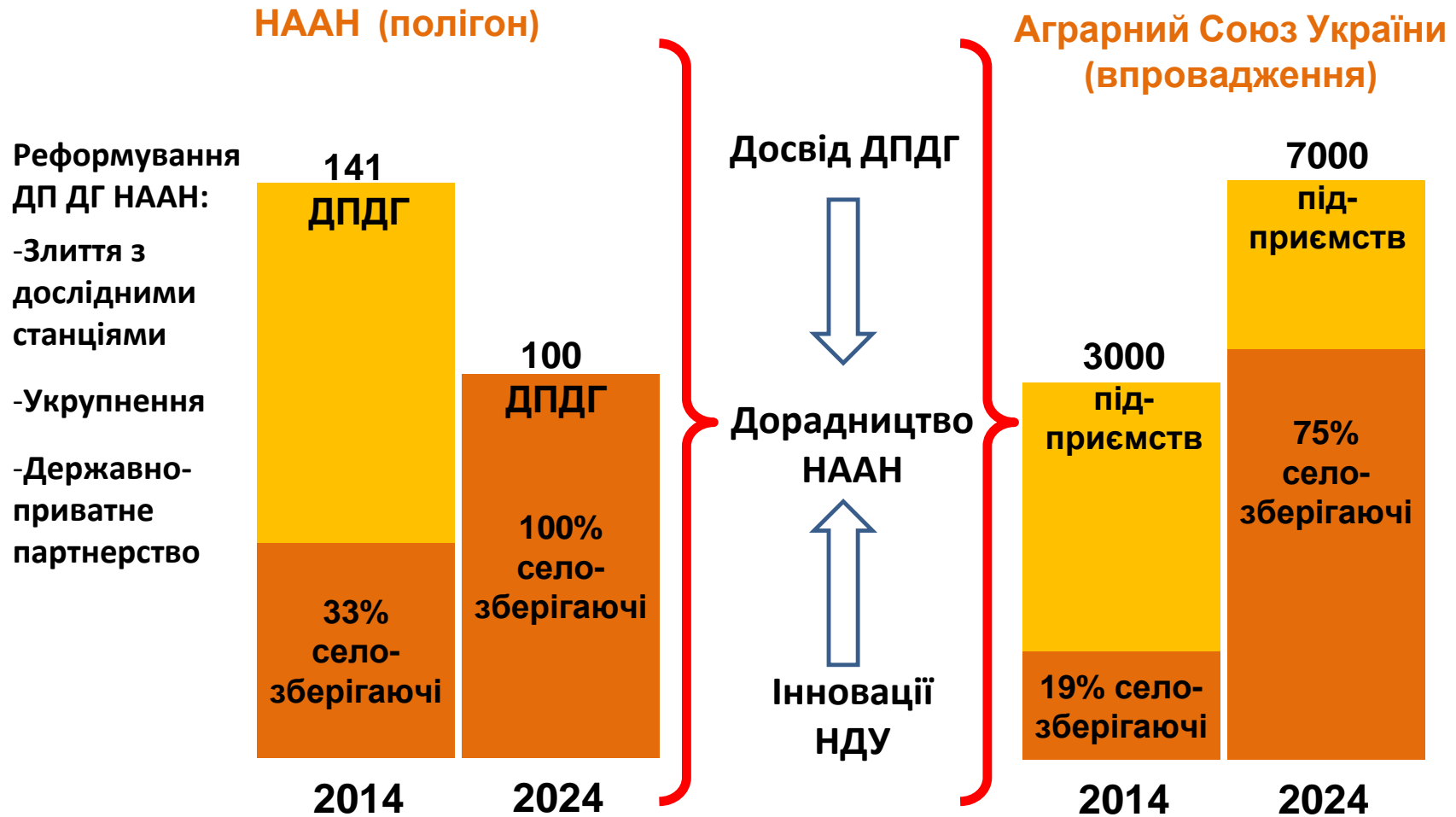
141 дослідне господарство НААН (12,5 тис. працюючих, 335 сіл, 355,5 тис. га ріллі, 32,8 тис. голів племінної великої рогатої худоби, 22,9 тис. племінних свиней та 9,9 тис. овець) демонструє країні селозберігаюче підприємництво .

Дорадництво НААН

Центри наукового забезпечення АПВ у кожній області разом з НУ НААН виконують функцію дорадництва із запровадження селозберігаючої моделі розвитку сільських громад, малого та середнього підприємництва.

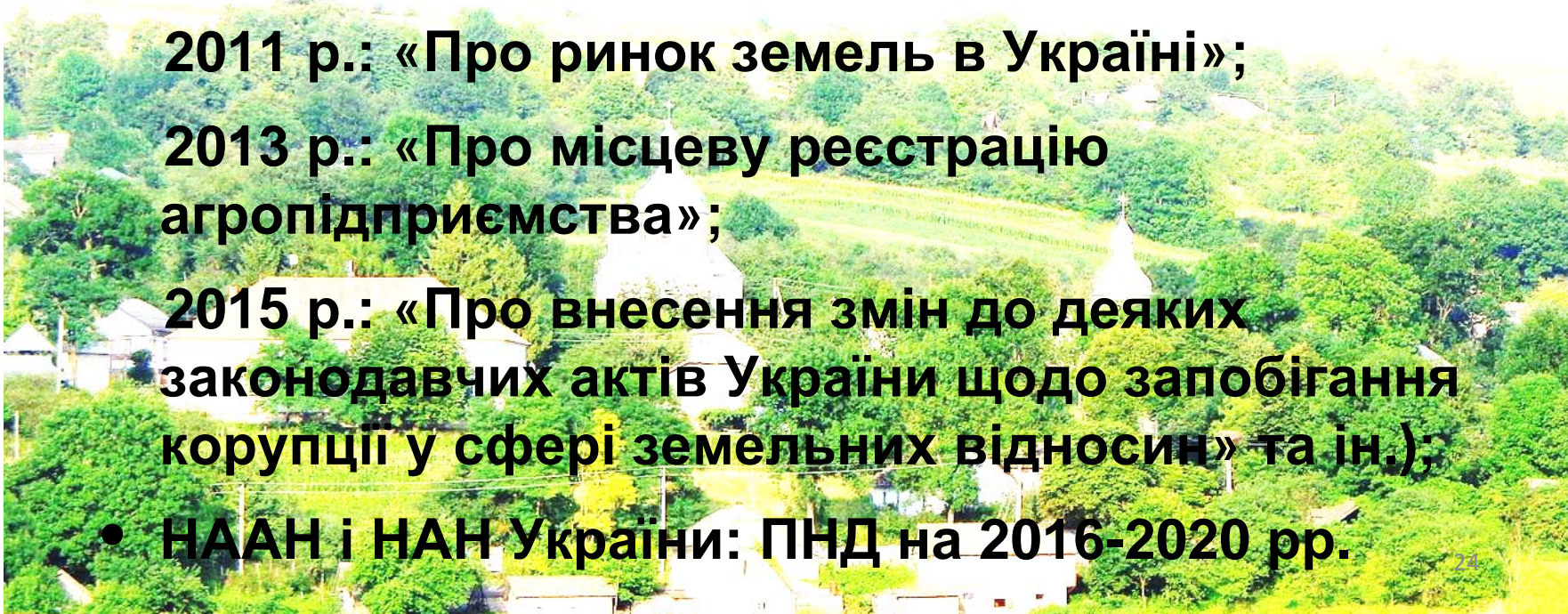
НААН: ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВО-СЕЛОЗБЕРІГАЮЧИХ НАПРАЦЮВАНЬ

(Приклад: НААН → дорадництво → Аграрний Союз України)
За умов селозберігаючої державної та місцевої політики:

НААН: ПОПЕРЕДНІ КРОКИ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

- **НААН і НАН України: доповіді Уряду;**
- **НААН: Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року;**
- **НААН: Проекти Законів України (наприклад**
2011 р.: «Про ринок земель в Україні»;
2013 р.: «Про місцеву реєстрацію
агropідприємства»;
2015 р.: «Про внесення змін до деяких
законодавчих актів України щодо запобігання
корупції у сфері земельних відносин» та ін.);
- **НААН і НАН України: ПНД на 2016-2020 рр.**

НААН: ПОДАЛЬШЕ НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

- Підписання відповідного Меморандуму науковими та громадськими інституціями України;
- Підготовка і подання доповідних:
 - владним структурам України;
 - робочим групам з розробки Стратегії для сільського господарства та розвитку сільських територій України на 2015-2020 рр.
- Проект постанови КМУ щодо статусу експериментальної бази НААН як державного полігону селозберігаючого розвитку;
- Напрацювання Законопроектів, Постанов, Наказів щодо розвитку аграрного підприємництва і сільських територій за селозберігаючою моделлю.

Підписано до друку 24.03.2015р. Формат 60x90/16. папір офсетний.
Ум. друк арк..2,5. Обл.-вид. арк. 0,5. Наклад 300 пр. Зам. 31.

Видання та друк – Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
03127, м. Київ-127, вул.. Героїв Оборони,10.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №2065 від 18.01.2005р.

